

Iz predvojne in medvojne generacije polzelske šole
sta izšli dve znani Slovenki:

-
- DARINKA PAVLETIČ - LORENČAK,
akademska slikarka in
 - NEŽA MAURER, pesnica
-

Z njima smo se pogovarjali in skupaj obujali spomine na čas,
ko sta še gulili osnovnošolske klopi. Zanimalo nas je
vsemogoče, sogovornici pa sta skušali obuditi čimveč zanimi-
vosti, povezanih z življenjem v takratni šoli.

Neža Maurer

Darinka Pavletič-Lorenčak

INTERVJU Z NEŽO MAURER

Na polzelsko šolo sem hodila v letih 1937 - 1941 - do okupacije v slovensko; to je od prvega do četrtega razreda. Nato pa od-mislim da-maja 1941 do junija 1944 v nemško šolo. Zelo pisano torej. Deloma sem (vsaj pot v šolo) opisala v ČUKCU. Moja ljuba učiteljica Vida Jagodič mi je predlanskim (maja 87) na obisku OŠ I. celjske čete v Celju poklonila takratno RAZREDNICO IN TEDNIK 4. razreda, letnik 1940/41. Izredno me je ganila.

- Kako je potekal pouk?

Spominjam se, da smo prvošolci končali ob pol 11. uri, začel se je ob 8. uri - in ob lepem vremenu(in seveda toplem) čakali drugošolce pod Sevš-kovo tepko na Sevcu (drugošolci so končali ob 11,30 uri). Nato smo šli skupaj do Mačevega klanca in se tam v gozdu igrali, dokler nas niso dohiteli ostali - to so bili peti in šesti razred, ki je imel pouk navadno do 12,30.

Tretje in četrtošolci pa so imeli včasih manj, drugič več ur. Ne spominjam se točno.

- Opremljenost učilnic, učni pripomočki?

Vem, da nam je učitelj Polanc v prvem razredu zaznamoval sedež s pisanimi liki in cvetkami - klopi so bile iz mehkega lesa, pa je lahko vsakomur s pritiskačem pritrdil njegov znak na klop. To se mi je zdeло čudovito. Vsak teden so nam pregledali nohte in lase - to sem tudi jaz kot učiteljica ob ponedeljkih počela svojim učencem. Spominjam se, kako je bilo strašno in slovesno, ko so nam prvič nalili črnilo v črnilnike (bile so odprtine v klopeh zanje) - to je bilo za lepopis. Seveda se spominjam tablice, stalno sem se bala, da jo bom na poti razbila.

Učni pripomočki: v šolo smo prinašali cvetje - in se učili o pričasnikih in vsem ostalem. Nekdo je prinesel goveje oko - in smo se učili o očesu. Ko so bile koline, smo šli gledat prebavila - in potem smo doma ob kolincih lahko to znanje ponavljali. Spominjam se še učila za gibanje zemlje in lune okrog sonca: v sredini priprave je gorela sveča; na precejšnji ročici je bila pritrjena zemlja in na zemljo spet z manjšo ročico luna. Če si potem z roko vrtil skolo ob strani, se je preko zobčenikov to prenašalo na zemljo in luno. Vse se je pravilno gibalo. Bilo je divje zanimivo - poskus je bil v nekem zatemnjenu prostoru - morda v kleti.

Gotovo smo imeli zemljevide, a teh se ne spominjam. (Zemljepis mi je bila tuja veda, dokler nisem začela potovati - nekaj takega kot mi je danes znanstvena fantastika.)

Spominjam se še risanja, ki sem ga imela zelo rada. V 2. razredu me je učila neka lepa učiteljica, menda ji je bilo ime Helena. Imela je dolge, svetle lase in je prelepo risala.

V tretjem razredu smo šli na šolski izlet na Goro Oljko. Tam smo si (cerkev smo že vsi poznali) ogledali strašno brezno, ki je nekoč pogoltnilo dva vola; spletali smo vence iz ivanjščic in jedli v gostilni krompirjavo juho (da je bila cenejša, smo pomagali lupiti krompir). Dan je bil zelo lep in izvedeli smo za imena vseh 24 cerkva (mislim, da jih je toliko), ki se vidijo z Oljko. Seveda sem jih na poti domov pozabila.

V četrtem razredu pa smo imeli že nekakšno ekskurzijo: šli smo v Celje in si ogledali tiskarno, kar je bilo zame pravi čudež in velika sreča. Seveda smo potem šli tudi na grad, ki pa mi je bil nekako nepomemben v primeri s stroji, ki delajo knjige.

Na Polzeli je bilo tedaj šest razredov: prva dva v stari šoli, višji štirje pa v novi. Zdi se mi, da je tudi pod okupacijo ostalo enako. V razredih so bile visoke, zelene peči, kjer smo pozimi sušili mokro obleko in čevlje. No, nemški nadučitelj pa je v peč v tedanjem petem razredu, ki je imel okna proti Tiršeku (trogovini ali v smeri Vimperga) zakuril sredi maja in vse dopoldne sežigal slovenske knjige. O tem strašnem učnem nauku, ki ga nikoli ne pozabiš, če si ga doživel - sem vam že pripovedovala.

V razrednici je zapisano, da nas je bilo v četrtem razredu 47 učencev. Spominjam pa se ne, ker mi je bilo tedaj vseeno. To je vprašanje za učitelje: meni je bilo lepše, čim več nas je bilo.

- Predmeti?

Česa se spominjam, ste ugotovili že prej: risanja, lepopisa, prirodopisa in tistega sveta (zemlje in sveče).

V razrednici pa piše, da je četrти razred imel predmete:

- verokuk
- slovenski jezik (čitanje in memoriranje, slovnica in pravopis, napisovanje in spisje)
- srbohrvatski jezik
- narodna zgodovina
- zemljepis
- računstvo z osnovami geometrije
- poznavanje prirode
- higiena
- praktična gospodarska znanja
- kmetijstvo- gospodinjstvo
- ročna dela
- risanje
- lepopis
- petje
- telovadba
- šolske naloge (slovenske srbohrvatske, računske)
- domače vaje
- po-učni sprehodi in izleti.

- Odnos učiteljev do učencev?

Šolski red, disciplinski ukrepi...

Kot nekdanji učenki so mi te misli tuje. Podeželski otroci smo imeli tedaj kar precej vsakodnevnih dolžnosti - in zame šola pač ni bila najtežja med njimi. Morda najljubša. Ne spomnim se, da bi me kaj posebej motilo. Pač: vsak teden sta bila dva učenca ~~vedarja~~. To je pomenilo, da sta čistila tablo, kloni, morda celo pometla razred (ne vem natanko), nanosila vode. To delo mi je bilo odveč - ko je prišla vrsta name. Učiteljica me je prvič oprostila zaradi dolge poti v šolo, drugič pa se je resno potrudila, sedela z menoj po pouku in mi razlagala, kakores ne morem zahtevati, da bom izjema. Tako sem se uklonila. V odmorih so nam dali prepisovati kakšne zadeve z lepopisom. Tudi tega nisem ljubila ... Zdelo se mi je, da imam dela že brez takih dodatnih zadev dovolj. O drugih učencih težko govorim: vem, da so bili nekateri mnogo bolj delavoljni kot jaz.

Kazni? Včasih je bil kdo teben. Nimam v spominu kakšnih krivic v slovenski šoli. Imela sem pač tri (tretji in četrti razred ista Vida Jagodič) izredno dobre učitelje. Nemška šola, to je poglavje zase. A tam so krivice manj bolele, ker so šle na račun našega naroda - in tega smo se kar vsi učenci zavedali ... vsaj meni se tako zdi. Tudi skupaj smo držali. Edino otroci nemških priseljencev so bili izločeni. Tudi zato, ker so nas tožili, da smo govorili slovensko.

- Če sem se udeleževala raznih krožkov in tekmovanj?

Tako imenovanih zunajšolskih dejavnosti, krožkov ali česa podobnega se ne spomnim. Ročno delo je bilo del pouka, kmetijstvo tudi ... Če priznam: tekmovanj sem se bala, nisem jih prenesla. Med slovensko šolo jih k sreči sploh ni bilo. Že misel na oznake: ta je boljši, najboljša, me je stresla do kosti. Pač pa so nemški učitelji silovito gojili tekmovalni duh: pri telovadbi, celo pri računstvu. In kadar smo računalni na pamet - kdo bo hitrejši - sem bila vedno zadnja (četudi sem računstvo sicer imela odlično) in učitelj me je vedno skloftal, četudi sem videla, da je sam obupan zaradi tega. Ne vem, kam se danes - ob neprestanih tekmovanjih - skrijejo taki učenci, kot sem bila jaz ...

- Moje prve pesmi?

Pesmic tedaj še nisem pisala. Samo učila sem se jih, nekako mimogrede, z veliko luhkoto, naj bo slovenske ali nemške. Samo da so bili verzi, pa mi je vse samo steklo v glavo.

- Kakšno je moje "prvotno besedilo življenja"?

Kako sem doživljala šolo?

Nobene tragike, občutkov krivice ali podobnega se ne spomnim v zvezi z osnovno šolo. To se mi je zgodilo kasneje, v srednji šoli. Kajti kot najhujšo krivico občutim, če me kdo nalaže, se poigrava z mano, da sam uživa. Šola mi je bila kot del življenja kot vsakodnevna paša, pozimi kidanje snega, prinašanje vode, dry ali pletenje jopic in nogavic za kmete, ki so nama z mamo plačevali z živili.

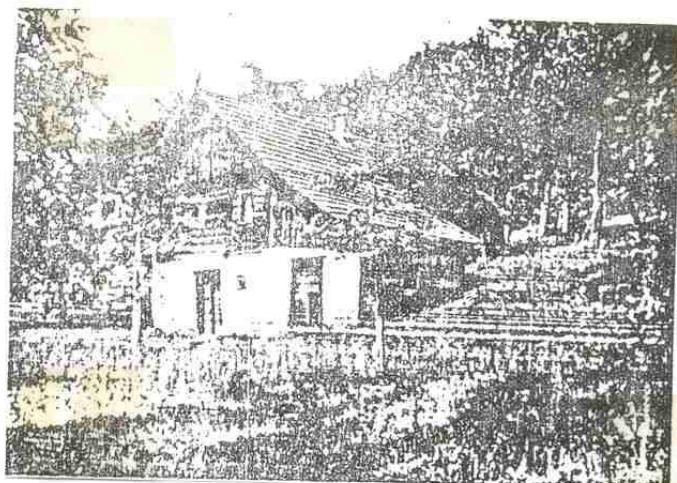
Spominjam se, da me je ob koncu prvega razreda nekdo vprašal, kakšno spričevalo imam - pa sem rekla, da ne vem. Spričevalo sem imela v torbi, saj smo jih tisti dan dobili. Pa ga nisem pogledala. Ne znam reči, kaj je to bilo. Najbrž se mi je zdelo nesmiselno, da se znanje, ki je že samo po sebi bilo zame veselje, še ocenjuje.

Med dolžnosti so tedaj sodile tudi šolske maše - ne vem, ali dvakrat ali trikrat na leto. Učitelj, ki me je učil v prvem razredu, sicer ni hodil v cerkev. Spomnim se neke babnice, ki me je - prvošolko - nekje za vogalom speljevala: "Jeli, jeli, vašega gospoda učitelja pa davi ni bilo pri maši!" "Lažete!" sem ji zabrusila. Čutila sem, da bi ga radi spravili ob službo. (Vedno je bilo tako, da so na učitelje gledali skozi politiko - in najbrž vedno bo.) Bil je čudovit učitelj, čeprav mi je rekел, da me bo vrag vzel, ker imam črne nohte. Z luhkoto sem požrla tisto "Nesramno kozo", ki mi jo je zabrusila babnica. Od takih besed ne boli trebuhi, je imela navado reči naša mama.

Toliko smo se igrali na poti iz šole (včasih tudi v šolo, a to je bilo nevarno, ker bi lahko zamudili) - da danes po tolikih letih, ne ločim prav naših iger od pouka. Pot je bila dovolj dolga (skoraj 4 km) in lepa, zanimiva.

Grofturnov Frenci je bil eden izmed najbolj nabritih otrok v Kopanku. Od tiste jeseni, ko sta dva Stankca - Frencijev brat in njegov prijatelj - končala osnovno šolo in šla v dolino za delo. Kdo bo zdaj vodja? Prej sta onadva usmerjala vse igre na paši, uka-zovala na pohodih za prvim telohom in prvimi češnjami, branila otroke pred hudimi psi in namišljenimi volkovimi. Pozimi po visokem snegu sta določala vrstni red na poti v šolo: najmanjši je bil predzadnji, da je imel zgaze-no pot. Zadnji je bil eden od Stankov. Pazil je, da ne bi kateri obtičal v zametu.

(Neža Maurer: Čukec, 1978)

Neža MAURER:

Moja rojstna hiša - tedaj Podvin 50,
p. Polzela

RODILA SEM SE V KAMRI ZA OKENCEM,
KI NA SLIKI NI ZAKRITO Z VEJO.